

سواد پژوهشی

اسدالله اسدی گرمارودی - معاون پژوهش، برنامه‌ریزی و منابع انسانی
سازمان آموزش و پرورش شهر تهران

مقدمه

قرن اخیر که به عصر انفجار اطلاعات و نانو تکنولوژی شهرت یافته، بی شک توفیقات خود را مدیون پژوهش و تحقیقات می‌داند. کسب اطلاعات نیازمند پژوهش و پژوهش فرآیند علمی گردآوری و پردازش در تولید دانش است، لذا دستیابی به مهارت کاربست آگاهی از فرآیند پژوهش و مهارت‌های لازم در هر مرحله از آن در دانش پایه علوم مورد نیاز زندگی انسان که ما از آن به «سواد پژوهشی» نام می‌بریم قطعاً یک ضرورت است.

سواد پژوهشی، پیش نیاز تولید دانش بوده و تصمیمات پژوهش محور با توسعه ملی رابطه ای تنگاتنگ دارند. به گونه ای که کشورهای رشد یافته شعار «تا تحقیق نکرده‌ایم، تصمیمی نگیریم» را سر لوحه فعالیت‌های خود قرار داده و در جهت تحقق آن رقمی معادل ۷ درصد از درآمد ناخالص ملی خود را به تحقیقات اختصاص داده‌اند. به همین دلیل این دولت‌ها و نظام‌های آموزشی تأکید زیادی بر گسترش سوواد پژوهشی و ادغام آن در برنامه‌های آموزشی دارند. در بسیاری از کشورها نیز شورای عالی و کمیته برنامه‌ریزی برای توسعه پژوهش و فراگیر ساختن آن در فرآیند برنامه‌ریزی تأسیس یافته است.

در طول چند سال اخیر، دولت‌ها با تصویب لوایح ملی و تخصیص اعتبارات لازم، سیاست خود را در این زمینه اعلام کرده‌اند. برای مثال، کمیته سوواد فناوری اطلاعاتی؛ شورای پژوهش ایالات متحده، برنامه منسجمی برای توسعه سوواد اطلاعاتی تدارک دیده است (شورای ملی پژوهشی ایالات متحده آمریکا، ۱۳۸۱). برخی از انجمن‌های حرف‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی، به ویژه انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی و پژوهشی نیز تلاش داشته‌اند تا با فراهم نمودن منابع و امکانات لازم برای توسعه آموزش سوواد اطلاعاتی رسالت خود را در توسعه سوواد پژوهشی به انجام رسانند (فتاحی، سوواد اطلاعاتی و بهسازی رفتار، دانشگاه فردوسی).

مقاله حاضر بر آن است تا ضمن طرح و تعریف

۱- تعریف اول: (سواد = خواندن و نوشتن): مرکز آمار ایران کسی را باسواد می‌داند که بتواند متن ساده ای را به زبان فارسی یا هر زبان دیگری بخواند و بنویسد.
دبیر کل وقت سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۵ اعلام کرد:

«در دومین سال از دهه سووادآموزی ملل متحد هنوز ۵۰۰ میلیون زن در سراسر جهان بیشترین افراد بی سوواد را شامل می‌شوند، در حالی که دختران اکثریت کودکانی را تشکیل می‌دهند که از رفتن به مدرسه محروم هستند».

وضعیت جوانان در حد فاصل سال‌های ۱۹۹۵ لغایت ۲۰۰۵ نیز قابل توجه است. در این گزارش چنین آمده است: «۱۱۳ میلیون کودک به مدرسه نرفته‌اند که این میزان علاوه بر ۱۳۰ میلیون جوانی است که بی سوواد هستند».

طبق برآوردهای انجام شده تعداد جمعیت ۶ ساله و بالاتر ایران در سال ۱۳۸۳ برابر ۵۹/۹ میلیون نفر، شامل ۳۰/۳ میلیون نفر مرد (۵۰/۶ درصد) و ۲۹/۶ میلیون نفر زن (۴۹/۴ درصد) بوده است که از این تعداد ۸/۱ میلیون نفر بی سوواد بوده‌اند.

امام خمینی (ره) از همان روزهای آغازین انقلاب به منظور رفع این معضل در پیام تاریخی خود چنین اظهار داشته‌اند: «ما به بسی خجالت است که در کشوری

که مهد علم و ادب بوده و در سایه اسلام زندگی می‌کند که طلب علم را فریضه دانسته است از نوشتن و خواندن محروم باشد»

لذا در مورخ هفتم دی ماه ۱۳۵۸ (یعنی کمتر از یک سال از عمر انقلاب) با فرمانی انقلابی نهضت سووادآموزی را بنا نهاد. متن پیام امام به این شرح است:

بسم الله الرحمن الرحيم

ن والقلم و ما یسطرون (قرآن کریم)

«ملت شریف ایران! شما می‌دانید که در رژیم گذشته آنچه که بر ملت مبارز ایران سایه افکنده بود، علاوه بر دیکتاتوری و ظلم، تبلیغات

سوواد پژوهشی برای اولین بار ضرورت و اهمیت آن را مورد تأکید قرار داده، مسئولین و برنامه‌ریزان نظام آموزش و پرورش را به «حرکتی جهادگونه» همانند نهضت سووادآموزی به منظور تعمیم و ترویج سوواد پژوهشی در بین فرهنگیان که پرچم‌داران نهضت‌های فرهنگی می‌باشند و در بین دانش‌آموزان که پرچم‌داران آینده‌سازی در کشور هستند فرا خواند.

تعریف سوواد

پیش از پرداختن به مفهوم سوواد پژوهشی و تبیین جایگاه آن بین اقشار مختلف جامعه در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز خود بی‌مناسبت نیست، ابتدا به مفهوم "سوواد" اشاره شود.

فرهنگ معین سوواد را این گونه تعریف کرده است:

سوواد به فتح سین؛ سیاهی، مقابل بیاض، نوشته، رونوشت، شبح، جماعت، مردم، سیاهی شهر که از دور پدید آید، سوواد اعظم (ناحیه بزرگ). چنان که خواجوی کرمانی "سوواد" را به معنای «نوشته» به کار برده است:

"عنوان سوواد خط سبزت برنامه نامه نجات است"

و انوری کلمه "سوواد" را به معنای شهر به کار برده است:

"در این دیار به حکمت نیایدت همتا در این سوواد" به دانش تو را نیست همسر

فرهنگ عمید علاوه بر معانی فوق معانی دیگری را اضافه نموده است از جمله:

مسوده، رونوشت، سوواد العین؛ سیاهی چشم، سوواد اللیل؛ درازی شب، تاریکی شب، سوواد الناس؛ عامه مردم و نیز در فارسی توانایی خواندن و نوشتن آمده است.

در گذشته پیش نویس را مسوده و پاک نویس را بیاض می‌گفتند، مثلاً در عبارت "از مسوده به بیاض منتقل گردید" یعنی مطالبی که در پیش نویس بود پاک‌نویس شد.

سوواد در اصطلاح بر خلاف تعریف لغوی آن از

یک سیر تکاملی خبر می‌دهد:

"لاسنه افضل من التحقيق" هیچ کاری ارزشمند تر از تحقیق نیست امام علی علیه اسلام

انقلاب شکوهمند اسلامی بنشیند و سطری طلایی در کارنامه نهضت اسلامی در جهان معاصر باشد. نیاز به توصیه و توجیه نیست؛ زیرا همگان می دانند که آموختن تنها دستاویز انسان در سرایش بنساختن و ندانستن است. اما همتی بلند می خواهد و توفیقی مدام. در دین و آیینی که تعلیم و تعلم، عبادت است جستجوی دانش، فریضه و عالم ارجمندترین کس در میان مردم است محرومیت از خواندن و نوشتن، بخشودنی نیست.

۱- اولین کلمه و نخستین فرمان آخرین کتاب آسمانی، «امر به خواندن» است. چنین کتابی و چنان آیینی، مسلمانی را که نخواند و ننویسد، سرزنش میکند. آموزاندن، بهایی بود که پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد (ص) برای آزادی اسیران مقرر فرمود، و آموختن، اکسیری است که همه توانایی ها و هنرهای دگر، از آن می جوشد و سر برمی آورد... به یمن فرمان امام خمینی (ره) پایه و اساس نهضتی گذارده شد که در هر گام، طاغوتی را شکست و در هر مرحله توفیقی به چنگ آورد. هر سرزمینی که به تصرف این قیام ستودنی در می آید، بر بام آن پرچم فخر و برازندگی افراشته می شود و چراغ سعادت و بالتدگی افروخته تر می گردد.

۲- (سواد = مهارت خواندن، نوشتن + حساب کردن)

بخش فرهنگی سازمان ملل متحد کسب مهارت در خواندن، نوشتن و حساب کردن را سواد می داند.

۳- (سواد = کسب دانش پایه هر علمی)

گروه دیگری از صاحب نظران کسب دانش پایه (حداقل قابل قبول جامعه) از هر علمی را سواد آن علم تعریف کرده اند. بر این اساس، سواد تنها به توانایی در خواندن، نوشتن و حساب کردن محدود نمی شود.

۴- سواد کاربرد فناوری

در سال های اخیر یونسکو با تجدید نظر در تعریف قبلی، تعریف جدیدی از سواد را ارائه نموده است. در این تعریف چنین آمده است:

«مهارت یا کاربرد سواد در استفاده از فناوری یا پیشرفت های موجود.»

۵- کسب دانش و مهارت در پایه علوم مورد نیاز

بی محتوی و هیچ را همه چیز جلوه دادن بود، ملتی که در همه ابعاد از حوایج اولیه محروم بود وانمود می شد که در اوج ترقی است. از جمله حوایج اولیه برای هر ملت که در ردیف بهداشت و مسکن، بلکه مهمتر از آنها است، آموزش برای همگان است. مع الاسف کشور ما وارث ملتی است که از این نعمت بزرگ در رژیم سابق محروم و اکثر افراد کشور ما از نوشتن و خواندن برخوردار نیستند، چه رسد به آموزش عالی. مایه بسی خجالت است که در کشوری که مهد علم و ادب بوده و در سایه اسلام زندگی می کند که طلب علم را فریضه دانسته است، از نوشتن و خواندن محروم باشد. ما باید در برنامه دراز مدت، فرهنگ وابسته کشورمان را به فرهنگ مستقل و خودکفا تبدیل کنیم و اکنون بدون از دست دادن وقت و بدون تشریفات خسته کننده برای مبارزه با بی

سوادی به طور ضربتی و بسیج عمومی قیام کنیم تا انشاءالله در آینده نزدیک، هر کس نوشتن و خواندن ابتدایی را آموخته باشد. برای این امر لازم است تمام بی سوادان برای یادگیری و تمام خواهران و برادران با سواد برای یاد دادن بپاخیزید و وزارت آموزش و پرورش با تمام امکانات بپاخیزد و از قرطاس بازی و تشریفات اداری بپرهیزد و برادران و خواهران ایمانی برای رفع این نقیصه در داور بسیج شوید و ریشه این نقص را از بن برکنید. تعلیم و تعلم عبادتی است که خداوند تبارک و تعالی ما را بر آن دعوت فرموده است. ائمه جماعات شهرستان ها و روستاها مردم را دعوت نمایند و در مساجد و تکایا، با سوادان نوشتن و خواندن را به خواهران و برادران خود یاد دهند و منتظر اقدامات دولت نباشند و در منازل شخصی، اعضای با سواد خانواده اعضای بی سواد را تعلیم کنند و بی سوادان از این امر سربچی نکنند. من از ملت عزیز امید دارم که با همت والای خود، بدون فوت وقت، ایران را به صورت مدرسه ای در آورند و در هر شب و روز در اوقات بیکاری، یکی دو ساعت را صرف این عمل شریف نمایند. بپاخیزید که خداوند متعال با شما است. از خداوند تعالی سعادت و سلامت و رفاه ملت شریف را خواستارم.

و السلام علیکم و رحمت الله و برکاته،

روح... موسوی الخمینی

سواد آموزی به توفیق فرمان امام خمینی (ره) از یک حرکت محدود فرهنگی، به نهضتی فراگیر تبدیل شد و از آن پس در شمار مقدس ترین آرمان های انقلاب اسلامی در آمد. به حتم، چنین آرمان مقدسی، شایستگی آن را دارد که در کنار مهم ترین اهداف و برنامه های معجزه قرن، یعنی

امروزه آگاهی در حدی از دانش و مهارت در همه حوزه های علمی و معرفتی، برای عموم مردم امری لازم شمرده می شود. لذا این حد را «سواد» و محرومیت از آن را «بی سوادی» می نامند. در حقیقت سواد، شالوده آگاهی ها، تفکر، مهارت و عمل انسان هاست و به طیفی از توانمندی های مورد نیاز برای برقراری ارتباط با دیگران از طریق گفتگو، خواندن، نوشتن و استفاده از ریاضیات اطلاق می شود که با به کارگیری رسانه ها و فناوری های مختلف به ظهور می رسد و هدف آن ارتقای زندگی روزمره، مشارکت جمعی، حل مسایل بشری و توسعه ظرفیت های فردی و اجتماعی انسان و جامعه اوست.

انواع سواد

تاکنون بیش از ۳۴ تعریف از سواد شناسایی و معرفی گردیده است از جمله: ، سواد فرهنگی، سواد اجتماعی، سواد سیاسی، سواد اقتصادی، سواد رسانه ای، سواد نقادی، سواد اطلاعاتی، سواد رایانه ای، سواد اینترنتی، سواد محیط کار، سواد خانوادگی، سواد، نظامی، سواد بهداشتی، سواد محیطی (اکولوژیکی)، سواد فیلم شناسی، سواد قانونی، سواد هنری، سواد شبکه ای، سواد فناوری "سواد قرآنی و ... که به دلیل محدودیت به ذکر تعریف دو سه مورد آن اکتفا می گردد:

مفهوم سواد فرهنگی:

این مفهوم نخستین بار توسط یکی از دانشمندان برجسته در سال ۱۹۸۲ تعریف شد. وی در کتاب معروف خود با عنوان "سواد فرهنگی: آنچه هر آمریکایی باید بداند" استدلال می کند که سواد فرهنگی در جامعه آمریکا، مشتمل بر شناخت کافی از (۵۰۰۰) موضوع مختلف است که یکی از آن ها: شناخت امام خمینی (ره)، رهبر کبیر انقلاب اسلامی است.

سواد فناوری:

یکی از دانشمندان، آگاهی و توانایی به کارگیری مدبرانه و متعهدانه فناوری و مهارت های مربوط به آن در جهت منافع جامعه را سواد فناوری تعریف

معنای توانایی خواندن و نوشتن نیست، بلکه مفهومی فراتر و هدف‌هایی والاتر از آن دارد.

- سواد پژوهشی مجموعه‌ای از مفاهیم، اندیشه‌ها و مهارت‌هایی است که به ما کمک می‌کند موضوعات زمان مان را درک کنیم.

- سواد پژوهشی در جامع‌ترین اصول علمی و دانش عمومی ریشه دارد. یک شهروند دارای سواد پژوهشی، از واژگان و حقایقی آگاه است که درک و کاربست آن در زندگی روزمره ضروری است.

- اگر شما در مسایل روزمره زندگی با درک درست از مسئله درصد دفع آن با چاره‌اندیشی و اطلاعات باشید، شما دارای سواد پژوهشی هستید. **سواد پژوهشی چه مفهومی نیست:**

زبان نامانوس، تخصصی و سرشار از اصطلاحات پیچیده متخصصان شاخه‌های مختلف دانش نیست. کسی از شما نمی‌خواهد برای درک اهمیت پیشرفت‌های پزشکی، داروهای جدیدی بسازد یا برای درک نقش ایستگاه فضایی در اکتشافات فضایی، مدار آن را در فضا محاسبه کنید.

سواد پژوهشی، پیش‌نیاز تولید دانش بوده و تصمیمات پژوهش محور با توسعه ملی رابطه‌ای تنگاتنگ دارند. به گونه‌ای که کشورهای رشد یافته شعار "تا تحقیق نکرده‌ایم، تصمیمی نگیریم" را سرلوحه فعالیت‌های خود قرار داده و در جهت تحقق آن رقمی معادل ۷ درصد از درآمد ناخالص ملی خود را به تحقیقات اختصاص داده‌اند

چه باید کرد؟ از کجا شروع کنیم؟

به هر تقدیر، پرداختن به سواد پژوهشی، همچون نهضت سواد آموزی به عنوان یک ضرورت «نیازمند عزم ملی و همکاری همگانی» است. این کار را می‌باید از مدرسه با رویکرد مشارکت همه‌جانبه دولت و ملت و با اولویت قرار دادن معلمان، و دانش‌آموزان شروع کرد تا با تأسیس و بنیاد (مدرسه پژوهش مدار) بر بقا و دوام این اکسیر حیات بخش مهر اطمینان زد.

دولت نیز باید تلاش کند تا با انواع مشوق‌ها و از جمله تشویق‌های مالی به معلمان و متخصصان برای خلق روش‌های نوین آموزشی و بهبود ساختار نظام آموزشی کشور، نیل به این هدف را که الفبا و مبنای کار تحقق نهضت نرم‌افزاری

حدی از علوم مورد نیاز زندگی لازم‌بهره مندی از سواد پژوهشی است. سؤال اساسی این است که اولاً: علوم مورد نیاز زندگی کدامند؟ و ثانیاً: حد و میزان مورد نیاز آگاهی از آن علوم در سواد پژوهشی چقدر؟

قطعاً در پاسخ به این سؤالات می‌بایست استانداردهای سواد پژوهشی تعیین؛ تبیین و ارزیابی شود؛ همچون استانداردهایی که در سواد اطلاعاتی ارزیابی شده است.

۳- مهارت کاربست پژوهش در دانش پایه علوم مورد نیاز زندگی: این گزاره هم‌چنان که بر ضرورت دارا و بهره‌مند شدن آدمی از علوم مورد نیاز در زندگی اصرار دارد، بیش از آن بر کاربست دانش حاصله از علوم در زندگی تأکید می‌ورزد. امری که نظام آموزشی ما سخت‌نیازمند به آن است. و شاید بتوان گفت چنان‌چه این رویکرد در نظام آموزشی رخ دهد بتوان آن را یکی از مصادیق فرار از روزمرگی دانست.

۴- قید انسان در تعریف حکایت بر عموم و شمول مخاطبان دارد: یعنی هر کس در هر سطح و طبقه‌ای برای بقا، تداوم زندگی، ترقی، تعالی و حداقل «در فرزند زمان خویش ماندن»، نیازمند به سواد پژوهشی است؛ لذا بر خورداری از سواد پژوهشی می‌تواند: آدمی را در برنامه‌ریزی بهتر برای مدیریت فرآیند چگونگی زیستن و فرزند زمان خویش بودن بهره‌مند سازد و با ایجاد انگیزه و جرأت دست زدن به فعالیت‌های پژوهشی در تولید دانش جدید او را یاری رساند. به جرأت می‌توان ادعا نمود که بین سطح سواد پژوهشی در یک جامعه و میزان رشد و توسعه یافتگی در آن جامعه رابطه مستقیم وجود دارد. بنابراین به منظور:

- ارتقای زندگی روزمره
- کسب توفیق همراهی و همگامی در مشارکت جمعی و حل مسایل بشری
- توسعه ظرفیت‌های فردی و اجتماعی انسان و جامعه
- پیشگیری از به دام افتادن در چرخه آزمون و خطا
- رسیدن به نتایج موفقیت‌آمیز در عرصه‌های مختلف زندگی

لازم است از مهارت‌های سواد پژوهشی بهره گرفت. تردیدی وجود ندارد که ما باید به ارتقای سواد پژوهشی جامعه همت گماریم و به کمک اشاعه سواد پژوهشی روند رشد و توسعه جامعه را تسریع کنیم. امروزه ذهنیت عامه فقط به

"مطالعه و تحقیق کلید رشد ملت‌هاست." مقام معظم رهبری (دامت‌افاضاته)

کرده است؛ و دیگری، فهم و درکی جامع از سابقه تاریخی و فرهنگی فناوری و تطبیق آن با نیازهای متغییر و متنوع جامعه، بر مبنای تفکری خلاق، مدبرانه و مسئولانه را سواد فناوری می‌داند.

سواد اطلاعاتی و بهسازی رفتار پژوهشگران:

سواد اطلاعاتی در واقع دستیابی به دانش مناسب‌ترین روش جستجو است که در کمترین زمان، بیشترین اطلاعات مورد نیاز خود را از موثقت‌ترین کانال‌های اطلاع‌رسانی به دست آورد و رفتار اطلاع‌یابی "مجموعه فعالیت‌های فرد برای رفع نیازهای اطلاعاتی است و شامل مشخص کردن هدف، روش، ابزار، نوع اطلاعات مورد جستجو و شیوه دسترسی به اطلاعات می‌باشد.

سواد پژوهشی چیست؟

قبل از پرداختن به ارزیابی تعریف سواد پژوهشی لازم است به تعریف واژه «پژوهش» بپردازیم: پژوهش که در لغت (از مصدر باب پژوهیدن به معنی جستجو، بازجویی، رسیدگی، تفحص، تحقیق، بررسی و جستجوهای علمی، پژوهش حال؛ احوالپرسی) است در اصطلاح عبارت است از: جستجوی نظام‌مند برای کشف مجهول یا حل مسئله (جان‌بست). و سواد پژوهشی عبارت است از:

مهارت کاربست آگاهی از فرآیند پژوهش و مهارت‌های لازم در هر مرحله از آن در دانش پایه علوم مورد نیاز زندگی انسان.

مختصات این تعریف:

۱- آگاهی از فرآیند پژوهش و مهارت‌های لازم در هر مرحله از آن:

این گزاره دلالت بر این دارد که پژوهش دارای فرآیندی است که اطلاع و مهارت آن ضروری است و ما در این مقاله کوشیده‌ایم آن آگاهی و مهارت‌ها را به اجمال بیان نماییم.

۲- داشتن دانش پایه علوم مورد نیاز زندگی: این گزاره دلالت بر این دارد که دانستن

"يُرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ"

(قران کریم، سوره مجادله، آیه ۱۱)

بیان نماییم. لذا در این قسمت لازم می‌داند به طور اختصار فرآیند پژوهش و مهارت‌های لازم در هر مرحله مطرح شود.

فرآیند پژوهش و مهارت‌های لازم در هر

مرحله:

گام نخست - مهارت‌های لازم برای «یافتن زمینه و موضوع مناسب برای تحقیق (مسئله‌یابی)»:

- اتخاذ راهبرد درست جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و موتورهای کاوش
- شناسایی و بازیابی منابع اطلاعاتی برای یافتن زمینه‌ها و مسایل پژوهشی
- دسترسی بهینه به منابع مرتبط نشان دهنده اولویت‌ها و زمینه‌های پژوهشی
- شناسایی نقاط خالی و زمینه مناسب برای پژوهش

گام دوم - مهارت‌های لازم برای «مطالعه و مرور پیشینه نظری و پژوهشی»:

- شناسایی و بازیابی انواع منابع مرجع چاپی و الکترونیکی مرتبط با موضوع
- شناسایی، بازیابی و ارزیابی منابع اصلی و هسته مرتبط با موضوع
- شناسایی و بازیابی متون نشان دهنده شیوه صحیح مرور پیشینه پژوهش
- اتخاذ رویکرد تحلیلی و انتقادی در مرور پیشینه‌ها
- برگزیدن اطلاعات مورد نیاز و مرتبط از منابع مرور شده
- سازماندهی اطلاعات برگرفته شده بر اساس یک الگوی مناسب

سواد پژوهشی مهارت‌کاربست

آگاهی از فرآیند پژوهش و

مهارت‌های لازم در هر مرحله از آن

در دانش پایه علوم مورد نیاز زندگی

انسان است

گام سوم - مهارت‌های لازم برای «تدوین پرسش‌ها/ فرضیه‌های پژوهش»:

- شناسایی و بازیابی معتبرترین کتاب‌های روش تحقیق
- اتخاذ رویکرد تحلیلی و خلاق در تدوین پرسش‌ها یا فرضیه‌ها
- برقراری ارتباط میان نتایج پژوهش‌های دیگر و سؤال‌ها یا فرضیه‌های پژوهش خود

• اصلاح برنامه آموزش مدارس، مراکز تربیت معلم و دیگر مراکز آموزشی و گنجاندن دروس مربوط به سواد پژوهشی در آن‌ها

• تهیه محتوا و آموزش سواد پژوهشی همچون (سواد فناوری (ICDL) در دو سطح دانش‌آموزان و فرهنگیان.

• تدوین دقیق استانداردهای سواد پژوهشی در کشور براساس ارزش‌ها و فرهنگ جاری مردم و تعیین دامنه و حوزه معنوی و فکری کامل این دانش.

• آموزش و تربیت معلمان و آماده‌سازی آنان برای آموزش کارآمد و اثربخش در قرن بیست و یکم، بر محور پژوهش محور.

• توسعه و نوسازی مدارس براساس استانداردهای نوین آموزشی.

• فرهنگ و نهادینه سازی سواد پژوهشی از طریق والدین و مشارکت آنها به حضور جدی‌تر در فرآیند یادگیری فرزندانشان و ...

• هم‌اندیشی - چاره‌اندیشی و به‌ارایه راه‌حل پردازند.

فهرستی از گزینه‌های ممکن:

۱- بهینه‌سازی نظام آموزشی:

«آموزش علوم» در مدارس می‌باید با رویکرد پژوهش‌مداری صورت پذیرد (= مدرسه پژوهش‌مدار). یعنی به جای آن که دانش‌آموزان را با انبوهی از دانش‌افزایی رو به رو کنیم، لازم است آنها را به فراگیری دانش پژوهش و مهارت‌های کاربردی در علوم مورد آموزش ترغیب نمود. از این رو، لازم است:

«معلمان» رویکرد آموزشی خود را پژوهش‌مدار قرار دهند (= تدریس پژوهش‌مدار) (= معلم پژوهش‌مدار) و در تألیف کتب، رویکرد پژوهش‌مداری مبنای شود، (= تألیف پژوهش‌مدار). به نحوی که از مجموع این رویکردها، دانش‌آموز بتواند همگام با آموزش علوم مورد نیاز روزمره از سواد مربوط به آنها نیز برخوردار شود (= تحقق سواد پژوهشی).

در ذیل مختصات تعریف سواد پژوهشی (آگاهی از فرآیند پژوهش و مهارت‌های لازم در هر مرحله از آن) بیان داشتیم: این گزاره دلالت بر این دلالت دارد که پژوهش‌داری فرآیندی است که اطلاع و مهارت آن ضروری است و وعده نمودیم که در این مقاله آن آگاهی و مهارت‌ها را به اجمال

مورد سفارش مقام معظم رهبری است سرعت بخشد. معظم له در دیدار با اعضای شورای انقلاب فرهنگی فرمودند:

ما کودک خودمان را باید از آغاز برای ذهن مولد، سازنده و مبتکر آماده کنیم؛ نه مثل آنچه که ما را بار آورده‌اند، که بنشینیم تا یک چیزی از بیرون بیاید و به دست ما بدهد و ما هم در حد همت خودمان از آن استفاده نکنیم. این به میزان زیادی به تربیت‌های علمی و ذهنی اولیه ارتباط دارد که به دبیرستان و دبستان و مراکز این چنینی مربوط می‌شود. برنامه‌های علمی و درسی آنها بسیار مهم است و در فرازی دیگر فرمودند:

"بارها گفته‌ایم و صد بار دیگر هم خواهیم گفت؛ و اگر دانشجو، استاد، مدیر، مسئول و وزیر از ما توصیه‌ای بخواهند، توصیه ما همین خواهد بود که: با علم و تحقیق و کاوش، این اقیانوس عظیمی که خدای تعالی در برابر انسان قرار داده است و قدرت ژرف کاوی در این اقیانوس را هم به انسان داده، هر چه می‌توانید پیش بروید و عمق‌یابی کنید. بنابراین، علم برای امروز و فردای ما حیاتی است. ما هر کار دیگری نکنیم، اگر در علم تهیدست باشیم، آن کارها، کارهای عقیم و بی‌عاقبتی خواهد بود."

بدین جهت پیشنهاد می‌شود، وزارت آموزش و پرورش "دو گروه":

۱- معلمان و ۲- دانش‌آموزان را با موضوع "سواد پژوهشی مورد مخاطب قرار داده و آن را در دستور کار شوراهای مختلف به ویژه شورای معلمان، شورای مدیران، گروه‌های آموزشی مناطق، گروه‌های آموزشی سازمان، پژوهش‌سراها، انجمن‌های علمی دانش‌آموزان، شوراهای دانش‌آموزی، میزگردها و نشست‌های شورای تحقیقات سازمان، میزگردها و نشست‌های کمیته تحقیقات منطقه، میزگردها و نشست‌های پژوهش‌سراها و ... قرار گیرد.

جیستی سواد پژوهشی (تعریف) و چرایی سواد پژوهشی (ضرورت)

در این جا پیرامون چگونگی تحقق سواد پژوهشی (راه‌حل‌ها و اقدامات) از آنان مدد گیرد، تا پیرامون راهکارهای تحقق سواد پژوهشی در آموزش و پرورش همچون:

• بهینه‌سازی ساختار و تشکیلات نظام آموزشی مبتنی بر پژوهش محور.

"من اگر به جای نمایندگان مجلس بودم، بسیاری از این بودجه‌ها را خط می‌زدم و اعتبار آن را به تحقیقات اختصاص می‌دادم".
مقام معظم رهبری در جمع دانشجویان دانشگاه امیر کبیر

۳- گزارش سازمان ملل از وضعیت جوانان در حداقل سال‌های ۱۹۹۵ لغایت ۲۰۰۵
۴- گزارش قائم مقام نهضت سواد آموزی ایران در سال ۱۳۸۳
۵- صحیفه نور / جلد / صفحه
۶- صحیفه نور / جلد / صفحه
۷- سخن امام خمینی (ره)
۸- پیامبر اسلام (ص) طلب العلم فریضه علی کل مسلم
۹- پیامبر اعظم (ص) نهج الفصاحه
۱۰- قرآن کریم / سوره اقرآء / آیه ۱
۱۱- پیامبر اسلام (ص) در یک حرکت انقلابی و نو در جنگ بدر جهت مبارزه با بی سوادی این شرط را مقرر فرموده بودند.
تاریخ اسلام / ماجرای جنگ بدر / آیت ا... جعفر سبحانی
۱۲- یونسکو
۱۳- هیرچ
۱۴- کرافت / ۱۹۹۱
۱۵- گاکل / ۱۹۹۷
۱۶- ویلسون و استریتفیلد، ۲۰۰۰ میلادی
۱۷- به صفحه ( ) مراجعه شود.
۱۸- فرهنگ معین
۱۹- به صفحه ۱۴ مراجعه شود.
۲۰- به صفحه ۱۶ مراجعه شود.
۲۱- اشاره است به فرمایش مقام معظم رهبری در دیدار با معلمان نمونه در سال ۸۵
۲۲- اوکسنهایم، ۲۰۰۰ میلادی
۲۳- توجه: سخن مقام معظم رهبری در خصوص نهضت نرم افزاری

۲۴- دیدار معظم له با اعضای شورای انقلاب فرهنگی در تاریخ ۱۳۸۵/۵/۲۳
۲۵- این اقدام در هفته پژوهش می‌تواند به عنوان فرصتی طلایی در فرهنگ سازی در تعمیم مواد پژوهشی در بین مدرسه و جامعه تلقی شود.
۲۶- باید توجه نمود مطابق قانون وظیفه آموزش و پرورش رایگان در سطح عمومی است. و قطعاً آموزش علوم مورد نیاز روزمره در قلمرو این وظیفه قرار دارد.
۲۷- به صفحه ۹ مراجعه شود.
- در ایران ۶۷۰ نفر، در جمهوری کره، ۲۰۰۰ نفر، در آمریکا و کشورهای اسکاندیناوی ۴۰۰۰ نفر، در سایر کشورهای پیشرفته عددی است ۴ رقمی،
- میزان اعتبارات پژوهشی
در سال ۱۳۸۳ بالغ بر ۶۰۰ میلیارد تومان
در سال ۱۳۸۴ بالغ بر ۱۰۰۰ میلیارد تومان
در سال ۱۳۸۵ بالغ بر ۹۰۰ میلیارد تومان
- حج فروش - روزنامه جام جم ۸۳/۹/۲۲
- میرزا امینی، اندیشگاه شریف
- هازن، رابرت، ترجمه سالاری، جزیره دانش
- فتاحی، رحمت الله، سواد اطلاعاتی و بهسازی رفتار
Why should you be scientifically literate
By Robert M. Hazen an action bioscience. Org

گام چهارم - مهارت‌های لازم برای «تعیین روش تحقیق، ابزار، گردآوری داده‌ها و آزمون‌های آماری»:

- شناسایی و بازیابی معتبرترین کتاب‌های روش تحقیق
- شناسایی و بازیابی معتبرترین کتاب‌های فن تنظیم پرسشنامه
- شناسایی و بازیابی معتبرترین متون آزمون‌های آماری
- شناسایی و بازیابی پژوهش‌هایی که از آزمون‌های مشابه استفاده کرده‌اند

گام پنجم - مهارت‌های لازم برای «اجرای پژوهش»:

- شناسایی و بازیابی کتاب‌ها
- دست‌نامه‌ها
- پایان‌نامه‌ها
- و گزارش‌های مشابه

گام ششم - مهارت‌های لازم برای «تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارائه یافته‌ها»:

- شناسایی و بازیابی کتاب‌ها و مقالاتی که شیوه تفکر تحلیلی و خلاق را آموزش می‌دهند
  - شناسایی و بازیابی معتبرترین کتاب‌ها و دست‌نامه‌های روش تحقیق و به ویژه متونی که به کاربرد آمار در پژوهش‌ها پرداخته‌اند
  - شناسایی و بازیابی پژوهش‌هایی که از آزمون‌ها و روش‌های مشابه استفاده کرده‌اند
- گام هفتم - مهارت‌های لازم برای «بحث و نتیجه‌گیری، و تدوین گزارش پژوهش برای انتقال دانش نو»:

- شناسایی و بازیابی کتاب‌ها و مقالات مربوط به شیوه تفکر تحلیلی و خلاق
- توانایی ترکیب اطلاعات به دست آمده با اطلاعات موجود (تولید دانش نو)
- شناسایی و بازیابی دست‌نامه‌های مربوط به روش تدوین گزارش پژوهش
- شناسایی و بازیابی شیوه‌نامه‌های استناددهی و مأخذ نویسی
- شناسایی کانال‌های مناسب انتشار نتایج پژوهش (مجلات، کتاب‌ها، همایش‌ها،...)

منابع و مأخذ:

- ۱- مرکز آمار ایران
- ۲- کوفی عنان